

Franjo ŠANJEK, *Kršćanstvo na hrvatskom prostoru. Pregled religiozne povijesti Hrvata (7-20. st.)*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1991, 567 stranica

Povjesničar i teolog dr. Franjo Š a n j e k već je odavno poznat znanstvenim krugovima i uopće široj kulturnoj javnosti sa svojom knjigom na francuskom a potom i na hrvatskom jeziku *Bosansko-humski krstjani i katarsko-dualistički pokret u srednjem vijeku* (Zagreb 1975), te dugačkim nizom znanstvenih, preglednih i stručnih radova iz područja povijesti Crkve u Hrvata ili povijesti Hrvatske Crkve. Njegova nova knjiga *Kršćanstvo na hrvatskom području*, kao i prethodna *Crkva i kršćanstvo u Hrvata* (srednji vijek), Zagreb 1988, popunjava dio velikih praznina u hrvatskoj crkvenoj povijesti smanjujući nastale poteškoće i civilnim povjesničarima hrvatske povijesti. Od II. svjetskog rata pa do naših dana moglo bi se skoro na prste nabrojiti svega nekoliko kraćih pregleda povijesti Crkve u Hrvata koje nisu mogle zadovoljiti potrebu spoznaje o bogatom crkvenom životu u Hrvata. Dr. Šanjek je sa svojim radovima iz tog područja napravio nekoliko koraka naprijed. U tom je smislu i njegova nova *naslovljena knjiga*, usudio bih se reći, veliki doprinos povijesti crkvenog života i zbivanja u Hrvata. Njezin enciklopedijski i priručnički stil pisanja upravo je pogodan za njezino razumjevanje u široj javnosti a i u znanstvenim krugovima, jer na kraju krajeva da je u njoj upotrijebljen i kritički aparat došlo bi se do istih rezultata, doduše u raznim varijacijama.

Ta je knjiga sintetički pokušaj sustavnog prikaza, uglavnom autorovih radova, iz hrvatske *religiozne povijesti*, koja obuhvaća povijest Katoličke crkve bosansko-humskih krstjana, dijela reformiranog evangeličkog kršćanstva te dodira i pokušaja suživota katolicizma s pravoslavljem i islamom na našem prostoru u vremenskom razdoblju od doseljenja i prvog susreta Hrvata s kršćanstvom u VI/VII. stoljeću pa do najnovijih zbivanja u hrvatskom katolicizmu. Ona dakle "upoznaje čitatelja s konkretnim životom Crkve u Hrvata na njezinom povijesnom putu okupljanja naroda iz kojega je izrasla i u kojem aktivno djeluje već punih trinaest stoljeća."

Autor je knjigu podijelio u više tematskih cjelina. To su: Kršćanstvo u zapadnom Iliriku prije dolaska Hrvata (4-14), Počeci kršćanstva u Hrvata (15-25), Ćirilometodska baština u Hrvata (26-33), Benediktinci - graditelji hrvatske kulture (34-45), Kulturni i religiozni prostor hrvatskog glagoljaštva (46-60), "Episcopus Chroatensis" - biskup Hrvata (61-69), Dmitar Zvonimir (1075-1089) i Gurgurovska obnova (70-78), Žena, obitelj i Crkva u hrvatskom srednjovjekovlju (79-89), Hrvati, araboislam i židovstvo (90-97), Hrvati i znanosti u evropskom srednjovjekovlju (98-106), Hrvati i križarski pokret

(107-116), Poziv na obnovu društvenog i religioznog života (117-124), Crkva bosansko-humskih krstjana (125-140), Inkvizicija (141-154), Prosjački redovi, Dominikanci i Franjevci i Crkva siromašnih u hrvatskom srednjovjekovlju (155-168), Biskup Kažotić - organizator višeg školstva u Hrvatskoj (169-185), Duhovni život Hrvata u srednjem vijeku (186-198), Abecedarij kršćanskog nauka Jurja iz Slavonije 1355/60-1416 (199-206), Hrvati u evropskim reformnim gibanjima (207-217), Hrvatska u ozračju bratovština (218-227), Crkva i knjiga u Hrvata u doba humanizma (228-237), Marulićeve ideje o evropskom kršćanskom zajedništvu (238-246), Hrvati otkrivaju ljudska prava (247-258), Reformacija i katolička obnova u Hrvatskoj (259-275), Hrvatski katolicizam u sjeni polumjeseca (276-292), Unijatska crkva i pravoslavlje u Hrvatskoj (293-301), Crkva u Hrvata u razdoblju prosvjetiteljstva i jozefinizma (302-310), Odjeci revolucije u hrvatskim zemljama (311-320), Crkva u Hrvata u Narodnom preporodu (321-332), U Hrvata gajiti "vjeru, istinu i slogu" (333-344), Hrvatski katolički pokret (345-355), Hrvatski katolicizam u međunarotnom razdoblju (356-365), U vrtlogu rata 1941-1945. (366-381), "Aggiornamento" Crkve u Hrvata (382-393).

Unutar tih tematskih jedinica obrađene su mnoge teme iz kojih se može napraviti slijedeći sažetak: Pokrštenjem Hrvata (VII. do IX. stoljeće) na prostoru hrvatske države, kojom upravljaju narodni vladari, oživljava crkvena organizacija iz rimskog razdoblja s metropolitanskim sjedištem u "novoj Saloni" to jest u Splitu (VIII. st.), uz naizmjenični utjecaj crkvene jurisdikcije Rima, Akvileje i Carigrada. U vrijeme istarske pripadnosti Carstvu, unije s Ugarskom, potpadanja primorskih dijelova Hrvatske pod mletačku vlast, za stoljetnih obrambenih ratova s Turcima, Hrvatska Crkva dijeli sudbinu naroda, a hrvatske biskupije nalaze se u granicama različitih država. Nakon I. i II. svjetskog rata može se reći da sve hrvatske biskupije, bez obzira na republičke granice, dolaze pod jedinstvenu jurisdikciju Hrvatske Crkve, ali bez vjerske i ljudske slobode, osobito nakon II. svjetskog rata.

Šanjekova knjiga, koju ovdje prikazujemo, opskrbljena je Kronološkim pregledom zbivanja (395-510) po kojima se vrlo lako može paralelno pratiti što se događalo u svijetu i istovremeno kod nas u Hrvatskoj. Također je u knjizi doneseno Kazalo etničkih, osobnih i zemljopisnih imena (511-541) i Predmetno kazalo (542-557) čime je olakšan posao čitatelju.

Milko BRKOVIĆ